

ศาลเยาวชนและครอบครัว

ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลพิเศษ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะเพื่อให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีบุคคลบางกลุ่ม เช่น เด็กหรือเยาวชน หรือคดีบางประเภท เช่น คดีครอบครัว คดีคุ้มครองเด็กหรือคดีคุ้มครองผู้ถูกกระทำทารุณในครอบครัวโดยวิธีพิจารณาคดีแตกต่างจากศาลธรรมดา แต่ลักษณะของข้อกฎหมายไม่สลับซับซ้อนเหมือนศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

อำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว

๑. คดีอาญา ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทุกข้อหาที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ซึ่งเด็กหมายถึง บุคคลซึ่งอายุยังไม่เกิน ๑๕ ปี ส่วนเยาวชน หมายถึง บุคคลที่อายุเกิน ๑๕ ปี แต่ไม่ถึง ๑๘ ปี โดยให้ถืออายุเด็กหรือเยาวชนในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น ดังนั้น บุคคลที่กระทำความผิดทางอาญา และจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวจึงหมายถึง บุคคลที่อายุไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ ไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดฐานใดและอัตราโทษเท่าใด แม้บางเรื่องเด็กและเยาวชนกระทำความผิดกฎหมายพิเศษ ตามกฎหมายต้องอยู่ในอำนาจของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษโดยเฉพาะก็ตาม ก็ต้องฟ้องคดีเด็กและเยาวชนนั้นต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

๒. คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ออมนมา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๙๗ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีที่บุคคลที่ได้กระทำความผิดอาญามีอายุพ้นเกณฑ์เยาวชนและคดีอยู่ในอำนาจของศาลธรรมดา โดยหลักแล้วต้องพิจารณาและพิพากษาคดีโดยศาลธรรมดาซึ่งอาจเป็นศาลจังหวัดหรือศาลแขวงก็ได้ แต่ศาลเห็นว่าจำเลยที่กระทำความผิดมีร่างกาย สภาพจิต สติปัญญาและนิสัยเหมือนเด็กหรือเยาวชน ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจให้ออมนคดีไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีอำนาจได้และให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นเด็กหรือเยาวชน

๓. คดีครอบครัว (คดีแพ่ง) ได้แก่ คดีแพ่งที่จะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับครอบครัว เช่น การหมั้น การสมรส คดีฟ้องหย่า แบ่งสินสมรส อำนาจในการปกครองดูแลบุตร บุตรบุญธรรม การทำนิติกรรมของผู้เยาว์ คดีเกี่ยวกับการขอให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ เป็นต้น

๔. คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ หมายความว่า คดีที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือบุคคลในครอบครัว

ประเภทของศาลเยาวชนและครอบครัว

๑. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีเขตอำนาจครอบคลุมพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร
๒. ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด มีเขตอำนาจครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัด
๓. ศาลเยาวชนและครอบครัวสาขา เป็นการจัดตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คู่ความ ประชาชน หรือ ผู้มาติดต่อราชการศาลในพื้นที่ห่างไกลจากศาลเดิม แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของศาลเดิมอยู่โดยมีอำนาจพิจารณาเหมือนศาลเดิม

เจตนารมณ์และความมุ่งหมายในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว

๑. เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน โดยมุ่งแก้ไขและสงเคราะห์เด็กและเยาวชนยิ่งกว่าการลงโทษด้วยการให้มีวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนให้เหมาะสม โดยมุ่งเน้นในการค้นหาสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดแล้วดำเนินการแก้ไขที่สาเหตุ
๒. เพื่อคุ้มครองสถาบันครอบครัวและส่วนได้เสียของผู้เยาว์ในคดีครอบครัว

หลักสำคัญของศาลเยาวชนและครอบครัว

๑. มีผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตร หรือเคยทำงานเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หรืออบรมเด็กร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดีจำนวน ๒ คน โดยผู้พิพากษาสมทบจะต้องเป็นสตรีอย่างน้อย ๑ คน
๒. มีการแยกพิจารณาคดีเด็กต่างหากจากห้องพิจารณาคดีธรรมดา ไม่ปะปนกับผู้ใหญ่ และเป็น การพิจารณาลับ โดยการพิจารณาจะไม่เคร่งครัดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
๓. มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติ ความประพฤติและค้นหาสาเหตุการกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชนเพื่อเสนอความเห็นต่อศาล
๔. มีการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญา เช่น การคุมความประพฤติ การรอกการลงโทษ การฝึกและอบรม
๕. เพื่อความยืดหยุ่นในการแก้ไขเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาได้
๖. ในคดีครอบครัวมุ่งเน้นที่จะให้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความ เพื่อ ความผาสุกของครอบครัวและเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนได้เสียของผู้เยาว์

ศาลเยาวชนและครอบครัวแบ่งงานออกเป็น ๒ ฝ่าย ได้แก่

๑. ฝ่ายตุลาการ มีผู้พิพากษาประจำ และผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในเขตอำนาจ

- **ผู้พิพากษา** คือ ผู้พิพากษาซึ่งได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน และเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว

- **ผู้พิพากษาสมทบ** คือ บุคคลธรรมดาซึ่งได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมกำหนดในระเบียบ และต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

๑. มีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปีบริบูรณ์

๒. มีหรือเคยมีบุตร หรือเคยอบรมเลี้ยงดูเด็กหรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ หรือการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน หรือครอบครัว มาเป็นเวลา ไม่น้อยกว่า ๓ ปี

๓. มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เว้นแต่พื้นฐานความรู้ซึ่งต้องไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า หรือเคยเป็นผู้พิพากษาสมทบ

๔. มีความสุขุมรอบคอบ ทัศนคติ อัธยาศัย และความประพฤติเหมาะสมแก่การพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว

๕. ไม่เป็นข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาหรือทนายความ ก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบจะต้องได้รับการอบรมความรู้และผ่านการทดสอบในเรื่องเจตนาธรรมณ์และการพิจารณาคดีของ ศาลเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์การให้คำปรึกษาแนะนำ และการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว ตลอดจนหน้าที่ของตุลาการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่กำหนดในระเบียบประธานศาลฎีกา และจะต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตนจะเข้าสังกัดแล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ด้วยความเที่ยงธรรม และรักษาความลับในราชการ

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละสามปี และจะทรงพระกรุณา โปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งผู้
ที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ดำรงตำแหน่งต่อไป อีกก็ได้ แต่จะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระ
ติดต่อกันมิได้ ผู้พิพากษาสมทบที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าผู้
พิพากษาสมทบคนใหม่จะเข้ารับหน้าที่

๒. ฝ่ายธุรการ มีผู้อำนวยการศาลและข้าราชการธุรการของศาลทำหน้าที่
เกี่ยวกับงานด้านธุรการของศาลทั่วไป